
14 minimumskrav til den klimaambitiøse kommune

Kommunerne spiller en vigtig rolle i omstillingen til et klimaneutralt samfund og på kort sigt i opfyldelse af det danske mål om 70% reduktion af drivhusgasser i 2030. Kommunerne er fx medejere af forsyningselskaber, de planlægger og udpeger arealer til bl.a. vedvarende energi, fjernvarme og skovrejsning, og spiller afgørende rolle i at sikre by og land mod et klima i forandring. Kommunernes lokale forankring stiller dem ligeledes i en unik position for dialog med borgerne, civilsamfund og erhvervsliv om klimaomstillingen.

Et stort flertal af danske kommuner er i regi af DK2020 projektet i fuld gang med at lave ambitiøse klimaplaner og 20 kommuner er allerede færdige og videre til implementeringen. En nødvendig og ambitiøs klimapolitik i kommunerne kræver politisk lederskab og opbakning i kommunalbestyrelserne i hele landet.

Med de tydelige klimaambitioner, og med et kommunalvalg lige om hjørnet, stiller vi derfor skarpt på 14 klare klimainsatser/minimumskrav, som enhver klimaambitiøs kommunalpolitiker og kommune bør arbejde for og gøre til en del af kommunens klimapolitik i de næste fire år.

1. Klare mål for grønne og klimarigtige indkøb

Klimaaftrykket fra kommunernes indkøb af varer og tjenesteydelser udgør godt 6 mio. tons CO₂e. Det svarer til lige knap den årlige udledning fra alle personbiler i Danmark. Der er med andre ord et stort potentiale for reduktioner, og derfor bør klima være centralt i de kommunale indkøbsstrategier.

Det er især inden for byggeri og anlæg, samt energi og forsyning, at den største klimabelastning fra kommunernes indkøb finder sted. Men også indkøb af transport, varer og kantinedrift/fødevarer har et stort klimaaftryk og kommunernes indkøbsmuskel kan være med til at skubbe markedet i en grønnere retning.

Regeringen har spillet ud med en strategi for offentlige grønne indkøb, som bl.a. lægger nogle visioner og arbejdsplaner ud, men der er uden tvivl behov for bedre data og viden om klimaudledningen på konkrete kommunale indkøb, således at det bliver nemmere at træffe det klimarigtige valg. Klimaet kan dog ikke vente, og der bør derfor allerede opstilles konkrete mål, indikatorer og handlinger, som kan understøtte mere klimarigtige indkøb i den enkelte kommune.

Kort sagt bør kommunerne sætte konkrete klimamål for indkøb og lave handleplaner og indikatorer. Fokus bør være på de indkøbskategorier, som har et stort klimaaftryk, og hvor der er muligheder for at markante reduktioner.

2. Markant mindre biomasse

Biomassen udgør i dag cirka 2/3 af den vedvarende energianvendelse, og den voksende danske efterspørgsel efter biomasse har øget importen af frisk biomasse fra udlandet markant.

Det høje forbrug af biomasse lægger beslag på en begrænset global arealressource, når der tages højde for globale faktorer som øget fødevarerforbrug, animalsk produktion, befolkningsvækst, behov for CO₂-optag mv. som alt sammen kræver plads.

CONCITO vurderer, at den tilgængelige bæredygtige biomasseressource per person i verden, ligger på ca. 1/3 af det, vi forbruger per dansker i dag. Kommunerne bør derfor arbejde med varmeplaner, ejerstrategier og dialog med forsyningsselskaberne om, hvordan varmen i langt højere grad kan elektrificeres.

Alle kommuner bør aktivt arbejde for et mere elektrificeret energisystem. Det gælder særligt i varmeforsyningen, hvor der er behov for en markant reduktion af mængden af biomasse, der afbrændes. Biomassen kan erstattes med varmepumper og overskudsvarme.

3. Fuldt tryk på elektrificeringen af transporten

Fremtidens drivmiddel for det mest af transportsektoren er el, men i dag udgår elbiler kun lige over 1% af den samlede danske bilflåde¹. Kommunerne bør derfor påtage sig at spille en markant rolle i at skabe rammerne for opladning til elbiler og andre el-køretøjer.

I den kollektive trafik skal busser omstilles fra diesel til primært el. Dette er i gang i mange kommuner og regionale trafikselskaber, men tempoet kan øges, så den kollektive trafik fortsat bliver klimafordelagtig. Elcykler er en vigtig del af fremtidens mobilitet som kommunen kan understøtte gennem fx kampagner, ladestandere og sikre veje og cykelstier.

Som beskrevet under punkt 1, bør kommunerne selv vise vejen og omstille egne biler til el og stille krav om, at leverancer til kommunen sker med nulemissionskøretøjer og med færre transporter.

4. Planlæg for grøn mobilitet

Kommunerne kan være med til at skabe rammerne for fremtidens grønne mobilitet. Dette kan gøres ved at understøtte sammenhængende transportløsninger, der fremmer grøn mobilitet – også for borgere, der bor uden for byerne og oplever sig afhængige af bil.

Kommunen skal sikre at arbejdspladser, service og offentlige institutioner lokaliseres så de ikke øger afhængigheden af privatbiler. En lokal mobilitetsplan bør have fokus på at optimere samspil mellem kollektiv trafik, cykel, gang, delebiler, løbehjul mm, fx gennem etablering af fælles terminaler og mobilitetshubs samt integration i fælles IT-platforme i samarbejde med trafikselskaber og udbydere.

Kommunen bør gå i dialog med borgerne om, hvordan fremtidens grønne mobilitet skal se ud og arbejde for fælles løsninger med nabokommuner og staten.

5. Markant mere vind og sol - hvor det giver mening

Der vil fortsat være et stigende behov for grøn strøm til opfyldelse af klimamålene. Kommuner med vind- og solressourcer bør fastholde fokus på udbygningen af vedvarende energi i de kommunale planer. Strategisk energiplanlægning på tværs af kommunegrænser kan bidrage til dette.

Det billigste for samfundet er el produceret fra vindmøller på land. Kommunerne bør fortsat arbejde for at finde egnede arealer til opstilling af vindmøller, samt sikre erstatning af udtjente møller med nye.

Solceller på marker vinder kraftigt frem, og prisen rasler ned. Mange kommuner oplever derfor stor interesse for nye solceller-parker på grund af de konkurrencedygtige priser på produktion af solcellestrøm fra markanlæg. Dette kan levere en vigtigt klimabidrag, men der bør også være fokus på, at udbygningen sker

¹ Elbilviden.dk: <https://elbilviden.dk/biler/elbilviden-elbiler-udgoer-1025-procent-af-danmarks-flaade/>

på fx marginale jorde, lavbundslande, eller andre områder, hvor der er positive synergier med andre formål, og/eller begrænset lækage af produktion af foder og fødevarer. Lækagen kan ske, hvis der inddrages frugtbar landbrugsjord til produktion af vedvarende energi, da den eksisterende produktion af fødevarer så vil skulle produceres et andet sted. Det kan øge presset på vores begrænsede arealer, hvilket reducerer den reelle klimaeffekt og i nogle tilfælde kan øge den samlede CO₂-udledning. Der bør ligeledes være fokus på, at placeringer sker hensigtsmæssigt i forhold til kapaciteten i elnettet.

Det kan fx ske gennem udarbejdelse af en strategi for opsætning af solenergi, hvor der udpeges egnede arealer til markanlæg. Strategien bør også sætte fokus på øget brug af tagarealer, som fx industritage, som er en oplagt klimagevinst (se også punkt nedenfor om solenergi på bygninger).

Lokal modstand mod vind og sol er en barriere, som skal tages seriøst og håndteres. Kommuner og lokalpolitikere spiller en vigtig rolle i denne dialog.

6. Fangst- og lagring af CO₂

Der er de seneste år kommet øget fokus på CO₂-fangst og lagring (CCS) i Danmark. CCS spiller en vigtig rolle i hovedparten af de scenarier, hvor verden lever op til Parisaftalen. I Danmark er der en række potentielle kilder til CO₂-fangst, som ikke kan udfases eller omstilles til grøn energi med kendte teknologier. Dertil har Danmark gode muligheder for at lagre CO₂ i undergrunden, både kystnært og i udtjente oliefelter. CCS kan derfor spille en vigtig rolle for danske klimamål, og desuden hjælpe vores nabolande med opfyldelse af klimamål gennem lagring af CO₂.

De fleste kommuner er medejere af affaldsforbrændingsanlæg og kan understøtte det at alle anlæg der er i drift i 2030, har etableret CO₂-fangst. Mere affald skal genanvendes og genbruges, men den ikke-genanvendelige del skal i fremtiden bortskaffes på forbrændingsanlæg med CO₂-fangst.

Industri og biogasanlæg er også oplagte kilder til CO₂-fangst. Kommunerne kan her gå i dialog med ejere af punktkilder og undersøge mulighederne for at opfange og transportere CO₂ til mulige lagringsfaciliteter i samarbejde med relevante markedsaktører.

Enkelte biomasse-fyrede kraftvarmeanlæg kan også blive relevante, såfremt de har en lang restlevetid, men økonomien er i høj grad udfordret af, at Danmarks biomasseforbrug skal reduceres, og driften på eksisterende anlæg derfor må forventes at falde kraftigt frem mod 2030.

Kommunerne bør spille en vigtig rolle i at sikre infrastrukturen til transport og lagring af CO₂, herunder lokale opbakning til dette. Nogle kommuner har velegnet undergrund til lagring af CO₂ og andre vil være oplagte til hubs til infrastrukturen.

Danske havne kan fx spille vigtig rolle til fragt af CO₂ til fx lagring i Nordsøen. Og i flere kommuner skal mulige kystnære og landbaserede lagre undersøges nærmere. Disse vil i øvrigt også være de billigste for samfundet, men det vil kræve lokal opbakning og accept, hvis de skal realiseres. Dette vil både gavne klimaet, men også bidrage til den lokale vækst og beskæftigelse.

Udbygning af faciliteter til transport og lagring af CO₂ vil ikke kun gavne danske og kommunale klimamål, men også være et vigtigt bidrag til vores nabolande, der ikke har samme muligheder for lagring af CO₂.

7. Energirenovering og bæredygtige bygninger

Der er store potentialer for energibesparelser i den eksisterende bygningsmasse. Energirenovering af både de kommunale og private bygninger er en vigtig del af en omkostningseffektiv vej til at nå vores klimamål.

For egne bygninger bør kommunerne sætte mål om kun at anvende bygninger med energimærke C eller bedre i 2030. Der skal være fokus på forbedring af eksisterende bygninger ved opfyldelse af målet. Indsatsen for energieffektive bygninger skal ligeledes kobles til et bedre indeklima, så vi sikrer, at bygningerne er sunde og rare at opholde sig i. Ligesom det bør inddrages, hvordan energirenoveringer kan bidrage til at fremme et socialt bæredygtigt byggeri, fx ved at mindske ensomhed. Renoveringer skal nemlig fokuseres på, hvordan den eksisterende bygningsmasse kan gøres mere bæredygtig, ikke kun energimæssigt, men også klimamæssigt, indeklimamæssigt, socialt og økonomisk.

Også på bygningsområdet bør kommunerne gå forrest og sætte konkrete mål for grønne indkøb, herunder som nævnt mål for brug af CO₂-neutral beton i 2030 i nybyggeri, når den er på markedet.

I forhold til anvendelsen af træ i byggeriet bør Kommunerne følge Miljøstyrelsens vejledning for offentligt indkøb af bæredygtigt træ, så det sikres, at det træ der anvendes, er så bæredygtigt, som muligt.

Dertil bør kommunerne stille bæredygtighedskrav til nybyggeri og omfattende renoveringer om certificering efter DGNB, Svanemærket eller lignende. Derved kan kommunerne medvirke til at drive en efterspørgsel efter mere klimavenlige byggematerialer.

8. Udfasning af olie og naturgas

Olie og naturgas leverer fortsat for en betydelig del af opvarmningen i Danmark. Alene for husholdninger tegnede olie og naturgas sig i 2019 for ca. 23% af varmeinstallationerne og medfører en årlig CO₂-udledning på næsten 2 mio. ton².

Olie og naturgas skal udfases fra den individuelle opvarmning af boliger hurtigst muligt. Kommunerne kan bl.a. gå i dialog med borgere og oplyse om muligheder for tilskud og udskiftning af olie- og gasfyr til varmpumper, samt sikre udbygning med fjernvarme i samarbejde med fjernvarmeselskaberne, hvor dette giver mening.

Dertil bør kommunerne tage initiativ til udfasning af egne olie- og gasfyr på vegne af den større kortlægning af kommunale og regionale olie- og gasfyr, som der er afsat midler til i Klimaaftalen for energi og industri.

9. Klima som rygrad i den fysiske planlægning

Den fysiske planlægning er omdrejningspunktet for udvikling af kommunerne. Det er her de langsigtede fysiske rammer for kommunen lægges og derfor skal klima være rygrad i både kommuneplanlægning og lokalplanlægning.

Ved hjælp af kommuneplan og lokalplaner udstikkes rammer, regler og retning for udvikling af kommunen. Der er også med udgangspunkt i den fysiske planlægning, at megen dialog med bygherrer finder sted. Planlægningen er således et vigtigt redskab til at lægge linjerne for en langsigtet klimaindsats i den fysiske udvikling af kommunen.

For eksempel er der i dag en meget varieret praksis i kommunerne for så vidt angår udtagning af klimaudsatte områder i lokalplanen. Områder som vi ved vil blive mere oversvømmet i fremtiden, bør ikke bygges modnes. Hvor det sker, skal der være fuld gennemsigtighed omkring klimarelaterede risici, og der bør sikres en klar ansvarsfordeling mellem kommunen og bygherren. Kommunerne bør ligeledes styrke deres

² Energistyrelsens Energistatistik 2019: https://ens.dk/sites/ens.dk/files/contents/material/file/energistatistik2019_dk-webtilg.pdf

viden om sammenhængen mellem den fysiske planlægning – fra byomdannelse til byudvikling og byggeri – og kommunens overordnede klimamål.

10. Uddannelse og opkvalificering til fremtidens grønne behov

Børn og unge er fremtiden, og en vigtig del af den grønne omstilling bliver at engagere og give unge mennesker kompetencer og engagement til at bidrage til den grønne omstilling. Derfor bør kommunerne udnytte deres mulighed for at styrke den grønne undervisning og dannelse af fremtidens grønne generationer fuldt ud.

Klima og bæredygtighed skal på skoleskemaet i alle uddannelsesinstitutioner. STEM-fagene skal styrkes og lærernes undervisning i bæredygtighed og grøn omstilling skal skabe grundlaget for uddannelse af fremtidens grønne generationer.

Alle kommuner bør på den baggrund have en strategi, der sikrer, at klima og bæredygtighed bliver en del af undervisning og uddannelser. Der skal både være fokus på teori og praksis og på de mange forskellige kompetencer, der skal bruges i fremtiden. Kommunernes klimaindsatser og lokale grønne virksomheder kan med fordel bruges som inspiration og cases i undervisning.

Dertil kommer, at der er et stort behov for at opkvalificere den nuværende arbejdsstyrke, så medarbejdernes kompetencer matcher virksomhedernes behov. Kommunerne bør i deres beskæftigelsesindsatser målrette de ledige i stigende omfang indtænke grønne kompetencer og det grønne erhvervsliv.

I blandt andet jobcentrene bør der være øget fokus på de gode samarbejder med lokale grønne virksomheder, og kommunen bør have strategier for, hvordan man kan fremme det lokale grønne erhvervsliv herunder også de små og mellemstore virksomheder.

11. Klimatilpasning med naturkvalitet og biodiversitet

Mange af kommunernes klimatilpasningsplaner er ved at blive revideret i øjeblikket. Her bør kommunerne arbejde med det fulde risikobillede – hele vandkredsløbet, og koblingen af de enkelte vandtyper (havvand, grundvand, nedbør, og overfladevand i særdeleshed) og også risici forbundet med varme, tørke og vind. Kommunerne spiller en vigtig rolle i klimatilpasningsindsatsen, både i samarbejdet med og ejerskabet til spildevandsselskaberne og i dialogen med borgere og andre lodsejere i kommunen. Samarbejdet mellem kommuner, der for eksempel deler kyststrækning eller vandoplande er vigtigt for at sikre sammenhængende løsninger.

I de konkrete indsatser bør kommunerne vælge grønne løsninger med høj naturkvalitet og styrket biodiversitet. Der er således rig mulighed for f.eks. via sikring mod stormflod og skybrud at opnå rekreative og grønne merværdier i kommunerne – der viser, at håndteringen af klimaforandringerne kan bidrage til at skabe by- og landområder, hvor det er rart at opholde sig.

12. Samarbejde med landbrug om klima

I flere kommuner er landbrug og anvendelse af arealer den største kilde til udledning af drivhusgasser. Det er afgørende at samarbejde med landbrugets organisationer, lokale aktører og lodsejerne om en klimaomstilling af landbruget, samt – hvor det er relevant – at opmagasinere overfladevand udenfor byerne ved skybrud med henblik på afledning og nedsivning. Kommunen kan fx være med til at facilitere og oplyse om konkrete tiltag i landbruget. Dertil bør kommunen sætte mål for og - arbejde aktivt for øget skovrejsning

og udtagning af kulstofrige lavbundsjord, som kan levere vigtige bidrage til det danske klimamål.

13. En plan for ambitiøs mobilisering af borgere og partnerskaber med virksomheder

Forpligtende samarbejder og partnerskaber med virksomheder er afgørende i kommunernes klimaarbejde. Samtænkning af erhvervsudvikling og klimaindsatsen kan give både grøn vækst og grønne job, og kommunerne bør sammen med virksomhederne afprøve nye løsninger og teknologier. Sammen med virksomheder, store som små, bør kommunerne indgå samarbejder om klima, herunder hvordan kommunen kan understøtte virksomhedernes klimaomstilling og omvendt. Mange kommuner har allerede tæt samarbejde med virksomheder om erhvervsudvikling og kan passende få klima med som tema i dette.

Realisering af kommunernes klimamål kan kun ske, hvis der sker en markant mobilisering af befolkningen. Her bør kommunerne påtage sig et markant lederskab og skabe rammerne for de lokale fællesskaber, der er afgørende i den grønne omstilling. Der er behov for et politisk lederskab, der starter dialogen om de vigtige valg, vi kommer til at træffe og sætter ord på den nødvendige, langsigtede forandring af vores byer og landområder.

14. Klima i alle forvaltninger, i alle beslutninger og alle budgetforhandlinger

Klimaforandringerne er en transformativ dagsorden, der vil påvirke store dele af vores hverdag. Den vil påvirke, hvordan vi bor, hvordan vi bygger, hvordan vi transporterer os, hvad vi spiser osv. Derfor skal klima være en integreret del af arbejdet i alle beslutninger og i alle kommunens forvaltninger.

Alle planer og beslutninger i kommunerne skal forholde sig til konsekvenserne for klima – både de positive og negative. Hvor muligt skal effekten på udledning af drivhusgasser dokumenteres og indgå i beslutningsgrundlaget.

Den bredere forankring i kommunerne kræver også ledelsesmæssig prioritering, så der er klarhed over, hvad de enkelte forvaltninger skal bidrage med. Dette gælder både i planlægnings- og i realiseringsfasen af klimatiltag.

At implementere en ambitiøs klimaplan kræver et vedholdende politisk fokus. Derfor skal klima være et fast element i budgetforhandlingerne i kommunerne. Der bør derfor til hver budgetforhandling udarbejdes en status på klimaarbejdet. Hvad er status på realisering af mål og implementering af indsatserne? Hvad er status på kommunens drivhusgasregnskab? Hvilke indsatser skal implementeres i den kommende periode, og hvilken finansiering er nødvendig? Dette sikrer dels en åbenhed om kommunens indsats og dels politisk fokus på klimaindsatsen.

Held og lykke med valgkampen

Der er rigeligt med rum til politisk markering og manøvrerum på klimaområdet, når det kommer til konkrete projekter og prioritering. Det er dog afgørende at samarbejde på tværs af politiske og ideologiske skel og stå sammen om lokale klimamål, der understøtter Danmarks klimamål og Parisaftalen.

Samarbejder og partnerskaber er nøglen til klimaomstillingen. Det er fx afgørende, at kommunerne arbejder sammen på tværs af kommunegrænser, både hvad angår klimatilpasning i fælles vandoplande og kyststrækninger. Samtidig er kommunernes samarbejde for reduktion af udledningen af drivhusgasser centrale på flere områder – for eksempel i strategisk energiplanlægning og i strategier for fællesejede forsyningsselskaber, samt indsatser i relation til mobilitet og pendling.

Succesen af en ambitiøs, kommunal klimaindsats vil bl.a. kunne måles på både den lokale og den globale udledning af drivhusgasser, men også med folkelig opbakning og engagement i omstillingen.

Vi ønsker alle en god og grøn klima-valgkamp!